

ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନର ନାୟକ ସାରଙ୍ଗଧର

ଅଧ୍ୟାପିକା ସୌଦାମିନୀ ବେହେରା

ଏହି ସୁନ୍ଦର ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ପରଂବ୍ରହ୍ମ । ଏହି ଜୀବଜଗତରେ କୋଟି କୋଟି ପ୍ରାଣୀ ବାସ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ । ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଲୀଳା ଏଠାରେ ଅପୂର୍ବ । ଏହି ବିସ୍ମୟ ପୃଥିବୀ ଆନନ୍ଦମୟ ଅଟେ । ସ୍ୱତଃ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇଉଠେ ।

ବିଶ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି କେବଳ ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ତାହା ଅମୃତମୟ । ଋତୁ ବେଦରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି:

“ମଧୁବାତା ରତାୟତେମଧୁକ୍ଷରନ୍ତି
ସିନ୍ଧବଃମାଧୁନଃ ସତୋଷଧୀଃ” ।

ପୃଥିବୀରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ ରାଷ୍ଟ୍ର ରହିଅଛି, ଭାରତ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରେ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯଦି ଏହାର ପୁରାତନ ଇତିହାସକୁ ଆଲୋଚନା କରିବା, ତେବେ ଜଣାପଡେ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନ ରୂପକ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନଟି ଏଠାରେ ହଜିଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନର ଆନ୍ଧରିକ ଅର୍ଥ ହେଲା ନିଜ ଅଧୀନରେ ରହିବା । ଦିନ ଥିଲା ଭାରତରେ ଧନ, ରତ୍ନ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାରରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଏହି ବିଭବରେ ଲୋଭାସକ୍ତ ହୋଇ କେତେ ବିଦେଶୀ ଏ ପବିତ୍ର ମାଟିରେ ପାଦଥାପି ଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଧୀଶକ୍ତି, ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି ଓ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଏକତାର ଅଭାବର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଆମ ଦେଶକୁ ସହଜରେ କରାୟତ କରି ଦେଶର ଶାସନ ତୋରୀକୁ ନିଜ ହାତରେ ବାନ୍ଧି ପାରିଥିଲେ ।

ସାରଙ୍ଗଧର ବାସ୍ତବରେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜଣେ କର୍ଣ୍ଣଧାର । ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଓଡ଼ିଆ ମାଟିର ଟେକ । ସେତେବେଳେ ବ୍ରିଟିଶର ରାଜ । ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ବି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଜୁଲମର ନଜିର ବହୁତ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ଚାହୁଁଥିଲେ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନେ

ଶାସନ କରନ୍ତୁ କାରଣ ରାଜା ବି ଓଡ଼ିଆ, ପ୍ରଜା ବି ଓଡ଼ିଆ, ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ନରହୁ । ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଏହି କଥାକୁ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଲୋକ ନଥିଲେ । ଛତିଶଗଡ଼, ନାଗପୁର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ଅଧୀନକୁ ଆସିଯାଇ ଥିଲେ । ୧୮୮୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଗୁଡ଼ିକ ଜମିଦାରି ସୂତ୍ରରେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିଲେ । ବିଲୀତ ସରକାରଙ୍କର ଭାରତୀୟ ବ୍ୟାପାର ମନ୍ତ୍ରୀ (ସେକ୍ରେଟେରୀ ଅଫ୍ ଷ୍ଟେଟ୍ ଫର୍ ଇଣ୍ଡିଆ) ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ୧୯୩୬ରେ ହିଁ ଏଥିଭିତରୁ ୨୬ ଗୋଟି ରାଜ୍ୟକୁ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ୍ (ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ) ସନନ୍ଦ ଦେଲେ । ୧୯୩୬ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟର ମାନ୍ୟତା ପାଇଲା । ଏହା ଭାଷାଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଗଠନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଆମକୁ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କେତେକ ଜାଗା ବିହାରରେ ରହିଗଲା । ସେସମୟରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ଆବିର୍ଭାବ ଏକ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଲା । ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଡାକରାରେ ଦେଶର କୋଣ ଅନୁକୋଣରୁ ହଜାର ହଜାର ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଝାସ ଦେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁମାନେ ଝାସ ଦେଲେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଢେଙ୍କାନାଳର ମହାନ ଜନନାୟକ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କ ନାମ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ ।

ଓଡ଼ିଶାର କେଉଁ ଆବହମାନ କାଳରୁ ରାଜାମାନେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ମୋଗଲ ଶାସନ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଶାସନ ଉପଲବ୍ଧି ଥିଲା, ପ୍ରଥମତଃ ମୋଗଲବନ୍ଦୀ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଗଡ଼ଜାତ । ୧୮୦୩ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ଇଂରେଜ ଆକ୍ରମଣର ଶିକାର ହୋଇଥିଲା । ରାଜାମାନେ ଇଂରେଜ ସହାୟତାରେ ନିରାହ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅକଥନୀୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ସାମାଜିକ ଓ ସଂସ୍କୃତିକ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିବା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଠିକ୍ ଏହି ଭଳି ଏକ ଘଟିସନ୍ଧି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲୋକଙ୍କର ସେବକ ସାଜିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ । ଇଂରେଜ ଏବଂ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ମନୋମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ସେ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଦେବୀ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କଲେ । ୧୯୩୩-୩୪ରୁ ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ୧୯୩୮ ମସିହା ଜୁନ୍ ମାସରେ ପଟ୍ଟାଭି ସୀତାରାମାୟାଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ବରେ କଟକ ଟାଉନ ହଲରେ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ କରାଇଥିଲେ । ସେଥିରେ ତାଙ୍କୁ ସହଯୋଗ କରିଥିଲେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ, ମାଳତୀ ଦେବୀ, ଶ୍ରୀ ଭଗବତୀ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରମୁଖ ।

୧୮୮୭ ମସିହା ଅକ୍ଟୋବର ମାସ ୧୯ ତାରିଖ କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲାର ହରେକୃଷ୍ଣପୁର ଗ୍ରାମର ଏକ କରଣ କ୍ଷତ୍ରୀୟ ବଂଶରେ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଛୋଟ ବେଳେ ସେ ପିତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟରେ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷାରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନ ପାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଭୀଷଣ ରାଗୁଥିଲେ । ଏଣୁ ତାଙ୍କ ମା'ଙ୍କର କଥାରେ ସେ ତାଙ୍କର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ମା' କହିଥିଲେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି, ବାଧ୍ୟ କରୁନାହାନ୍ତି । ସବୁଧର୍ମ ସମାନ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଭଲ ମଣିଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

୧୯୦୫ ମସିହାରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ହାଇସ୍କୁଲରୁ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖି ପାସ୍ କଲେ ସାରଙ୍ଗଧର । ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ରେଭେନ୍ସାରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ହଷ୍ଟେଲରେ ପଢ଼ିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ କୋଠାରେ ରହିଲେ । ଦିନେ ସାରଙ୍ଗଧର ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ପେଡ଼ିରେ ଏକ ପଗଡ଼ି ଦେଖି ପଚାରିଲେ ଏହା କ'ଣ ବୋଲି ? ନୀଳକଣ୍ଠଙ୍କ ଉତ୍ତର ଥିଲା ଏ ପଗଡ଼ି ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତୀକ ପୋଷାକ । ଏହାକୁ ପେଡ଼ିରେ କାହିଁକି ରଖିଛ ? ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ଭଲ ନିର୍ଦ୍ଦାୟ ମିଳିଥିଲା, ଯାହାକି ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏହାକୁ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀରେ ପିନ୍ଧିବାକୁ । ସାରଙ୍ଗଧର ସେଇ ପଗଡ଼ିଟିକୁ ପିନ୍ଧି ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେକାଳ କଲେଜକୁ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ବି.ଏ ପାସ୍ କଲା ପରେ ସମସ୍ତେ ଆଶା କରିଥିଲେ ସାରଙ୍ଗଧର ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର ହୋଇ ଢେଙ୍କାନାଳର ନାମକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାଧାରା ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଥିଲା । ସେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷାଲାଭ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏଥି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥର ଆବଶ୍ୟକତା । ସୁଦୂର ଜାପାନରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କଲିକତାର (Science Association)

ସହଯୋଗର ହାତ ବଢ଼ାଉଥାଏ, ଶେଷରେ ଜାପାନରେ Technological Instituteରେ Chemistry ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜାପାନରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ଭାରତ କିଭଳି ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବ ଓ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ କିଭଳି ଭାବରେ ହେବ ସେ କଥା ତାଙ୍କୁ ସଦାବେଳେ ଘାବୁଥିଲା । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ଦେଶପ୍ରେମ ସଂଗୀତ ଓ ବାଳଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକଙ୍କ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଏ ଦୁଇଟି ସାରଙ୍ଗଧରଙ୍କ ମନକୁ ବୈପ୍ଳବିକ ଚିନ୍ତାରେ ଆହ୍ୱାନ କରୁଥିଲା । ୧୯୦୭ରୁ ୧୯୦୯ ଯାଏଁ ୨ବର୍ଷ ଜାପାନରେ ରହିବା ପରେ ସେ ଆମେରିକା ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ସେ କାର୍ଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ୯ମାସ କାମ କଲାପରେ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଚିନି ସଫେଇ କାରଖାନାରେ କାମ କରିଥିଲେ । ହାଡ଼ାଇ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ରାଜଧାନୀ ହୋନେଲୁଲୁଠି ଥିବା ଏକ ବଡ଼ ଚିନି କାରଖାନାରେ ଟିପ୍ କେମେଷ୍ଟ୍ରି ଭାବେ ୧୯୧୫ରୁ ୧୯୧୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଥାଏ, ଯଦିଓ ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ନାମ ପଞ୍ଜିକରଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକରା ଆସିନଥିଲା । ସେ ସେଠାରେ ଫ୍ରାନ୍ସ ନାମ୍ନୀ ଏକ ମହିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ମାଟି ମାଆର କୁନ୍ଦନ ଶୁଭିଲା, ସେଠାରେ ସେ ଆଉ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ୧୯୨୦ ମସିହାରେ ୧୧ବର୍ଷ ରହଣି ପରେ ସେ ଭାରତ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ସେ ରେଙ୍ଗୁନ୍‌ର ଏକ ଚିନି କାରଖାନାରେ ପରାମର୍ଶଦାତା ଭାବରେ, ଟାଟା କମ୍ପାନୀ ଅଧୀନରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଚିନି କାରଖାନାରେ ସେକ୍ରେଟାରୀ ଭାବେ, ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ ଆର୍ଷକୁଲମ ଟାଟା ଅଏଲ ମିଲ୍ ଉତ୍ପାଦନ ବିଭାଗର ସୁପରଇନ୍‌ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପରେ, ବାରାମତିର ନିରାଭାଳୀ ସୁଗାର କମ୍ପାନୀର ଜେନେରାଲ ମ୍ୟାନେଜର ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ନିଜ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଫେରିଆସି ୧୦/୧୨ ଏକର ଜମିରେ ଆଖୁଚାଷ କରି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ଏକ ଚିନିକଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ଚିନି କାରଖାନା ଭଲଭାବେ ଚାଲୁଥିବାବେଳେ ସେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜାଙ୍କର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ଶିକାର ହେଲେ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ କ୍ଷତି ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପୁଞ୍ଜିପତିମାନେ କେବେ କାହାକୁ ଭଲରେ କିଛି କାମ କରେଇ ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ନିଜେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିତୃଷ୍ଣାଭାବ ଜାତ ହେଲା । ରାଜନୀତିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନଥିଲା କିନ୍ତୁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଡାକରାରେ ସେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଲେ ।

ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସ ଥିଲେ ଜଣେ ମନସ୍ତାପ୍ୟକ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଜା ଆନ୍ଦୋଳନର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜନନାୟକ । ତାଙ୍କର ନେତୃତ୍ବରେ ଗଡ଼ଜାତର ନିପୀଡ଼ିତ ପ୍ରଜା ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଶିଖୁଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳ ସେତେବେଳେ ସାମନ୍ତବାଦ

ଅଞ୍ଚଳ ଥିଲା । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶର ଦାୟାଦମାନେ ନିରୀହ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶୋଷଣ ଓ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ । ସେମାନେ ଅତି ଉଗ୍ର ପ୍ରକୃତିର ଥିଲେ । ଏହାକୁ ପ୍ରତିହତ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମେଳି କରିବାର ସର୍ବାର ଥିଲେ ବିପ୍ଳବୀ ସାରଙ୍ଗଧର । ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ମଣିଷଙ୍କୁ ଅବହେଳା, ଅପମାନ ଓ ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଏକ ସୁନ୍ଦର ପରିବେଶ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ।

ସାରଙ୍ଗଧର ନୂତନ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ସେ ଜାଣିଥିଲେ ସାମନ୍ତବାଦ ହିଁ ଧୂଃସମୁଖୀ ସମାଜର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଅଟେ । ଶିଳ୍ପ ସମ୍ଭାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ସାମନ୍ତବାଦକୁ ସେତେବେଳେ ଗ୍ରାସ କରୁଥିଲା । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପୁଣି ସେହି ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଶୋଷଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ସମାଜର ମୂଳପିଣ୍ଡ । ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ବା ଗୋଷ୍ଠୀଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବ, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜରୁ ଦଳିତ, ପତିତ, ନିରୀହ ଜନତାଙ୍କର ଉନ୍ନତି ଅସମ୍ଭବ । ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜର ମୂଳପିଣ୍ଡ । ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି ପାଳନ ଓ ସଂହାରରେ ତାହାର ରହିଛି ମୌଳିକ ଅଧିକାର । ବ୍ୟକ୍ତିର ଏହି ମୌଳିକ ଅଧିକାରକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ହେଉଛି ସମାଜର ଧର୍ମ । ତାଙ୍କର ପରିକଳ୍ପିତ ସମାଜ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଦେଶାନ୍ତର ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ଅନ୍ୟାୟ, ଅତ୍ୟାଚାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସବୁବେଳେ ସେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରୁଥିଲେ । ନିର୍ଭୀକ, ସଜୋଷ ଓ ପରୋପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ସେ ଥିଲେ । କୌଣସି ବଡ଼ବଡ଼ ପଦପଦବୀ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରି ନଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଦଳ ଛାଡ଼ିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ପବ୍ଲିକ୍ ସର୍ଭିସ କମିଶନ୍ ଚେୟାରମ୍ୟାନ, ଯୋଜନା କମିଶନ ଚେୟାରମ୍ୟାନ, ମନ୍ତ୍ରୀ ପଦକୁ ସେ ଏତେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ସାରଙ୍ଗଧରଙ୍କ ନିକଟରେ ସମାଜବାଦର ମୂଲ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା । ଶିରାପ୍ରଶିରରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରବାହମାନ ହେଉଥିଲା ବିପ୍ଳବୀମୂଳ ଚିନ୍ତାଧାରା । ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ, ଆଚରଣ, କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଥିଲେ ସମାଜବାଦର ମୂର୍ତ୍ତିମତ ପ୍ରତୀକ । ଗଡ଼ଜାତବାସୀଙ୍କର ସେ ଅହରହ ଭଲ କାମନା କରୁଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ ଯେତେବେଳେ ନିଖୁଳ ଭାରତ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ସନ୍ନିଳନୀର ସଭାପତି ଥିଲେ ସାରଙ୍ଗଧର ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମ୍ପାଦକ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇଥିଲେ । ନିଜର ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଓ ନିଷ୍ଠା ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଆଗେଇ ନେଇଥିଲେ । ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖନୀ ମୁନରେ ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ । ଗଡ଼ଜାତ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ଛଦ୍ମନାମରେ ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେହୁରୀ’ ନାମରେ ସାପ୍ତାହିକୀ କୃଷକରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ସେ ଏକାଧାରରେ ଥିଲେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସାମ୍ବାଦିକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ଥିଲା ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଆଗ୍ରହ ।

୧୯୫୭ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୧୮ ତାରିଖରେ ସେହି ମହାନ ପୁରୁଷ ଦେଶପ୍ରେମୀ ସଜୋଷ ମଣିଷ ବିପ୍ଳବୀ ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କର ପରୋଲୋକ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଚାଲିଯିବାର ୧୧ବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ଛଦ୍ମନାମ ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେହୁରୀ’ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇ ଥିଲା । ସେ ଜଣେ ପରିବେଶବିତ୍ ଥିଲେ । ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ତ୍ତାଧାର, ସ୍ୱଷ୍ଟବାଦୀ ଦେଶପ୍ରେମୀର ପ୍ରତୀକ ସେ ଥିଲେ । ଅବହେଳିତ ଆଦିବାସୀଙ୍କର ଜଣେ ବଡ଼ ସେବକ, ଶିଳ୍ପବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଜଣେ ବଡ଼ କର୍ମୀ, ବିଦ୍ରୋହୀ ସାହିତ୍ୟିକ । ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନ ଗାନ୍ଧୀ । ସେ ଏହିଭଳି ବିଭିନ୍ନ ଗୁଣର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ସତରେ ଆଜିବି ସାରଙ୍ଗଧର ଦାସଙ୍କ କୃତିତ୍ୱ ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଚିର ନମସ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗ
ଶ୍ରୀ ସୋମନାଥ ବାଲୁଙ୍କେଶ୍ୱର ଦେବ ମହିଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ
କଟିଆ, ଜଟଣୀ, ଖୋର୍ଦ୍ଧା

